

УДК 338.486

ПЕРСПЕКТИВИ І МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ (МЕТОДИ ПРОГРАМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ЇЇ АКТИВІЗАЦІЇ)

Андрушків Б.М., Стойко І.І., Мельник Л.М.

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна
E-mail: andrushkiv-bohdan@rambler.ru*

У статті проаналізовано сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі регіону. На прикладі Тернопільської області розглядається організаційно-економічний механізм програмної активізації туристичної діяльності на інноваційно-логістичних засадах.

Ключові слова: туристична індустрія, розвиток, економічний механізм, активізація розвитку, програма, програмування, інноваційно-логістичні засади.

Постановка проблеми. Туристична галузь набуває все більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери у Тернопільській області. Необхідно відзначити що Тернопільщина є однією з найбагатших областей в Україні на пам'ятки історії, культури і старовини. Значним є рекреаційний ресурс краю в якого входять не лише сприятливі природно-кліматичні умови а і потужні запаси мінеральних вод типу «Нафтуся» та «Моршинська», лікувальні болота, торфи, синя глина інше що створює передумови для розвитку туріндустрії, при тому. Цю проблему в області пропонується розв'язати шляхом формування організаційно-економічного механізму програмної активізації туристичної діяльності на інноваційно-логістичних засадах.

Розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, екскурсійної діяльності має тенденцію до перетворення у важливий чинник підвищення якості життя в області, створення додаткових робочих місць, наповнення місцевого бюджету та підвищення авторитету області як на внутрішньому, так і на міжнародному туристичних ринках.

Протягом останніх років на Тернопільщині спостерігається позитивна тенденція до збільшення кількості обслугованих туристів і у зв'язку з цим зростання обсягів наданих туристичних послуг і платежів до бюджету. Так, за 2008 рік обсяг наданих туристичних послуг становив 21 433,774 тис. гривень. Обсяг платежів до бюджету склав 551,830 тис. гривень. Чисельність працівників, зайнятих у туристичній галузі області в 2008 році, становила 221 особу, кількість працівників суміжних з туризмом галузей у десятки разів більша.

Справді, історико-культурна спадщина, природні та людські ресурси, на які багатий Тернопільський край є сприятливими умовами для розвитку туристичної індустрії. Проте, цей потенціал не використовується туристами в достатній мірі, оскільки матеріально-технічна база туристично-рекреаційних об'єктів не відповідає сучасним вимогам і потребує значних капіталовкладень для переоснащення та модернізації. Перешкодами на шляху до перетворення туристичної сфери області у сучасну галузь економіки є: недостатній розвиток туристичної інфраструктури,

зокрема, реконструкція та будівництво закладів розміщення туристів різних стандартів (готелів, мотелів, кемпінгів), відсутність індустрії відпочинку та розваг (за винятком м. Тернополя), не облаштовані місця короткочасного відпочинку туристів, незадовільний стан доріг, відсутність під'їздів до багатьох популярних туристичних об'єктів; незадовільний стан більшості пам'яток культурної спадщини, не розроблені дієві програми їх збереження та пристосування для потреб туристів; недостатня забезпеченість туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами, неефективна діяльність відповідних структур щодо забезпечення екологічної безпеки територій для розвитку рекреаційного бізнесу; не існує взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку рекреації у регіоні; відсутність системного рекламного та інформаційного забезпечення, а також лобіювання потреб області на державному рівні. На заваді стоїть відсутність повноцінної регіональної політики розвитку туризму. Вкрай недостатньо використовується потенціал розвитку туризму в сільській місцевості як одного із чинників зменшення безробіття в селах. Низьким є рівень забезпеченості автомобільних доріг туристичною, сервісною та інформаційною структурою (відсутність рекламних щитів та єдиної системи маркування автошляхів щодо об'єктів туризму).

З огляду на зазначені обставини виникла невідкладна потреба у розробленні організаційно-економічного механізму програмної активізації туристичної діяльності на інноваційно-логістичних засадах. Тобто розробки комплексної програми, яка повинна стати концептуальною базою довгострокового розвитку туризму в області як високорентабельної галузі економіки, важливого засобу культурного та духовного виховання жителів та гостей області.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку туристично-рекреаційного бізнесу висвітлена у працях таких відомих науковців як Агафонова Л.Г., Любіцева О.О., Мальська М.П., Слободян П., Ткаченко Т., Щепанський Є.В. та інші. Вагомий внесок у дослідження проблем розвитку туристичної індустрії зробили такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як Виноградарська А., Хлопак С.В., інші.

На Тернопільщині проблемам розвитку туризму у 2008 році було присвячено Міжнародну науково-практичну конференцію «Перспективи розвитку туристично-рекреаційного бізнесу Західного регіону України». Цій тематиці присвячено наукове видання (випуск 1 (01) 2008 р) «Соціально-економічні проблеми і держава».

Як наслідок, в 2009 році Тернопільською облдержадміністрацією розроблено програму розвитку туризму в Тернопільській області на період до 2012 року з використанням механізму програмної активізації туристичної діяльності на інноваційно-логістичних засадах.

Розглянувши пропозиції Тернопільської обласної державної адміністрації, враховуючи висновки і рекомендації постійної комісії Тернопільської обласної ради з питань освіти, науки, молодіжної політики, спорту, туризму та курортно-рекреаційної діяльності, зауваження і пропозиції депутатів, відповідно до пункту 16 частини першої статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»

Тернопільська обласна рада затвердила згадану програму рекомендувавши районним і Тернопільській міській радам затвердити на своїх пленарних засіданнях аналогічні територіальні програми з визначенням джерел їх фінансування.

Головному управлінню з питань туризму, сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації рекомендовано щорічно до 20 грудня протягом 2010-2012 років інформувати Тернопільську обласну раду та громадськість області про хід виконання вказаної програми.

Контроль за виконанням рішення покладено на постійну комісію ради з питань освіти, науки, молодіжної політики, спорту, туризму та курортно-рекреаційної діяльності.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Поряд з неабияким набутком теоретичних напрацювань з даної тематики надзвичайно важливою проблемою сучасного управління туристичною галуззю в умовах регіону залишається власне відсутність чіткого механізму активізації її розвитком методом програмування. Взагалі, на макрорівні поняття механізму активізації розвитку в умовах перехідної економіки у вітчизняній науковій літературі вивчене недостатньо і вимагає науково обґрунтованих удосконалень.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасних перспектив розвитку туризму на регіональному рівні, розроблення механізмів та практичних рекомендацій щодо активізації розвитку даної галузі програмними методами.

Виклад основного матеріалу. Розвиток туристичної сфери України в останні роки характеризується позитивними зрушеннями, що є наслідком створення нового іміджу українського туристичного продукту на світовому ринку, так як міжнародне співробітництво у туристичній сфері дозволяє зробити більш відкритою країну для іноземних туристів. Про це свідчать такі дані: у 2007 році кількість громадян України, які виїжджали за кордон збільшилась на 3% порівняно з 2006 роком; кількість іноземних туристів, які відвідали Україну сягнула позначки 23122157 чол., що більше за попередній рік на понад 4 млн. чол., а кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності зросла майже на 30% порівняно з попереднім роком. У 2008 році кількість туристів, яким надано послуги туристичними підприємствами збільшилась на 177835 чол., що, правда, зауважимо, що такий показник досягнутий за рахунок збільшення кількості туристів, які в'їжджали в Україну, з одночасним зменшенням (на 11%) кількості туристів, що відпочивали за кордоном. Це свідчить про певне погіршення розвитку туристичної галузі України починаючи з 2008 року (табл. 1), що обумовлює необхідність активізації туристичної діяльності як важливого ресурсу наповнення державного і місцевих бюджетів.

Ситуація, що склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає пошуку засобів подолання кризових явищ та пожвавлення процесів її розвитку. У зв'язку з цим в Україні прийнято низку державних рішень на зміцнення та розширення законодавчої бази з туризму. Туризм визнано одним з пріоритетних напрямків національної культури й економіки. І це повністю погоджується з світовими тенденціями, які свідчать, що туристична сфера буде індустрією XXI століття. Провідним засобом скоординованої реалізації даного напрямку без сумніву є

програмування. Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, у відповідності до паспорта складає 5850,0 гривень.

Таблиця 1

Туристичні потоки в межах України за 2000-2008 роки

Роки	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – усього	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну – усього	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України – усього	Кількість екскурсантів
2000	13422320	6430940	2013998	1643955
2001	14849033	9174166	2175090	1874233
2002	14729444	10516665	2265317	1991688
2003	14794932	12513883	2856983	2690810
2004	15487571	15629213	1890370	1502031
2005	16453704	17630760	1825649	1704562
2006	16875256	18935775	2206498	1768790
2007	17334653	23122157	2863820	2393064
2008	15498567	25449078	3041655	2405809

Таблиця 2

Обсяг фінансових ресурсів передбачених на розвиток програми

1.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, всього у тому числі:	5850,0 тис. грн.
2.	Коштів обласного бюджету	4875,0 тис. грн.
3.	Коштів районних, міського бюджетів	390,5 тис. грн.
4.	Кошти небюджетних джерел	584,5 тис. грн.

Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, обсягів та джерел фінансування; строки та етапи виконання програми на інноваційно-логістичних засадах. В умовах Тернопільщини, наприклад, програмою передбачається здійснення комплексу заходів щодо удосконалення системи управління туристичною галуззю, зміцнення її матеріальної бази, створення умов для реалізації інвестиційних проектів, нарощування обсягів надання туристичних послуг за рахунок розширення в'їзного та внутрішнього туризму, розвитку сільського зеленого туризму, підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини, поліпшення транспортного обслуговування, випуск якісної рекламної продукції.

Поставлені завдання можуть бути вирішені наступними шляхами:

- впровадження сучасних методів рекламно-презентаційної діяльності;
- підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини;
- реконструкції та модернізації санаторно-курортних, відпочинкових і туристичних закладів;
- створення сучасної дорожньої інфраструктури на основних туристичних маршрутах;
- реалізації інвестиційних проектів,
- організації туристично-оздоровчої та екскурсійної роботи серед усіх вікових груп населення області, насамперед дітей, підлітків і молоді;
- визначення земельних ділянок для створення відповідної туристичної інфраструктури, в тому числі для будівництва готелів, мотелів, парків розваг;
- підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг;
- розвитку сільського туризму, створення сільських садиб, що прийматимуть туристів;
- впровадження нових туристичних маршрутів і тематичних екскурсійних програм;
- підготовки та випуску якісної рекламної продукції та сувенірів.

Основними завданнями програми є:

- створення позитивного іміджу Тернопільщини як туристичного краю на загальнодержавному та міжнародному рівнях;
- забезпечення сталого розвитку туристичної галузі в регіоні;
- збільшення частки туризму в основних показниках економічного і соціального розвитку;
- збільшення частки в'їзного туризму;
- підвищення якості відпочинку громадян;
- створення додаткових робочих місць;
- забезпечення підготовки фахівців для туристичної галузі;
- збільшення частки очікуваних доходів від туристичної галузі в обласному бюджеті;
- координація дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичної діяльності, громадських організацій, наукових закладів, залучення громадськості для подальшого розвитку туризму в області.

Провідна роль належатиме модернізації туристично-рекреаційної інфраструктури та супутніх до туризму сфер діяльності. Використовуватимуться наявні можливості для розвитку ділового, оздоровчого, спортивного та інших активних видів туризму. З урахуванням попиту на внутрішньому туристичному ринку пріоритетною є участь у створенні туристично-екскурсійного потенціалу, наявного природно-рекреаційного потенціалу пріоритет віддаватиметься розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури; розбудові туристичної інфраструктури у Тернопільській області.

Основними напрямками програми є розвиток:

- агротуристики;
- релігійного, паломницького туризму;
- туризму вихідного дня Тернопільщини;
- екстремального туризму Тернопільщини.

Заходи програми реалізуються в межах коштів обласного бюджету та можливостей місцевих бюджетів, із залученням коштів суб'єктів підприємництва усіх форм власності, громадських організацій, цільових кредитів банків, міжнародної технічної допомоги, інвестиційних коштів, інших джерел не заборонених законодавством.

Головним розпорядником коштів обласного бюджету, передбачених на виконання програми, визначається головне управління з питань туризму, сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації.

Результативні показники виконання програми. Реалізація програми дасть змогу створити якісний туристичний продукт, здатний максимально задовольнити потреби населення, забезпечити комплексний розвиток туристичної сфери, розвинути передумови для залучення іноземних інвестицій; ефективно сприяти туристичному обміну та збільшенню потоку туристів, виготовляти високоякісну рекламну продукцію про туристичні можливості краю та поліпшувати якість екскурсій, збільшити кількість екскурсантів, покращити умови відпочинку та оздоровлення населення, а також збільшити частку в'їзного туризму, що у свою чергу призведе до можливості отримання додаткових фінансових ресурсів у місцевий бюджет. Результатом виконання заходів програми буде зростання іміджу області, як туристичного краю, в Україні і світі.

За оптимістичним сценарієм розвитку здійснення заходів програми передбачає:

- збільшення обсягів реалізації туристичних та супутніх послуг до 750 млн. гривень;
- збільшення потоку туристів в область 1 млн. 200 тис. осіб;
- залучення в туристично-рекреаційну галузь області не менше як 16 500 млн. гривень коштів інвесторів;
- збільшення кількості робочих місць, створених у туристично-рекреаційній галузі та суміжних сферах діяльності, до 7 тис.;
- збільшення кількості місць у закладах розміщення в області до 7 тис. ліжкомісць;
- зростання обсягів платежів до бюджетів різних рівнів до 75 млн. гривень.

Координація та контроль за ходом виконання програми. Структурні підрозділи обласної державної адміністрації, районні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади, які є відповідальними за виконання передбачених програмою заходів, забезпечують їх реалізацію у повному обсязі у визначені терміни, подають відповідну інформацію головному управлінню з питань туризму, сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації до 1 грудня щорічно впродовж 2010-2012 років.

Головне управління з питань туризму, сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації здійснює контроль за станом реалізації заходів цієї

програми, обґрунтовану оцінку результатів виконання програми та подає узагальнену інформацію про стан її виконання Тернопільській обласній раді до 20 грудня щорічно впродовж періоду дії програми.

Відповідальність за стан виконання завдань програми покладено на структурні підрозділи обласної державної адміністрації, районні державні адміністрації, виконавчий комітет Тернопільської міської ради.

Основні напрямки та заходи програми будуть коригуватися з урахуванням соціально-економічної ситуації в області, чинної нормативно-правової бази особливостей функціонування організаційно-економічного механізму програмної активізації туристичної діяльності на інноваційно-логістичних засадах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, головними напрямками функціонування організаційно-економічного механізму програмної активізації туристичної діяльності на інноваційно-логістичних засадах є такі:

1. Визначення пріоритетних секторів розвитку, створення організаційних, матеріально-фінансових умов для складання фінансових планів суб'єктів господарювання, забезпечення зростання обсягів наданих послуг та фінансових результатів, фінансової стабільності туристичних підприємств, а також визначення джерел формування фінансових ресурсів та напрямів їх використання, оптимізація грошових потоків для забезпечення платоспроможності кожного підприємства зокрема.

2. Формування показників фінансово-господарської діяльності суб'єктів туристичного бізнесу на єдиних принципах та підходах з урахуванням прогнозних показників соціально-економічного розвитку туристської галузі в державі на перспективу та діючих стандартів бухгалтерського обліку.

3. Забезпечення випереджаючих темпів зростання доходної частини над витратною з метою досягнення фінансової стабілізації та економічного зростання господарюючих суб'єктів.

4. Відображення обсягів надходження коштів від реалізації туристського продукту, туристично-екскурсійних послуг, підприємств торгівлі та харчування, інших видів діяльності, виконання зобов'язань зі сплати податків.

5. Фінансування заходів подальшого поліпшення та модернізації бази, придбання обладнання, меблів, автотранспорту туристичних підприємств.

6. Реалізація системи заходів щодо створення технічного та програмного забезпечення інформаційних технологій суб'єктів господарювання, інше.

Запропонована програма активізації туристичної діяльності на інноваційно-логістичних засадах є науково обґрунтованою, актуальною та узгодженою з передовими підприємствами туристичної галузі, зокрема ЗАТ «Укрпрофтур».

Список літератури

1. Агафонова Л.Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: [навчальний посібник] / Л.Г. Агафонова, О.Є. Агафонова. – К. : Знання України, 2002. – 358 с.
2. Виноградарська А. Розвиток управлінського туристичного бізнесу / А. Виноградарська // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – Вип. 5. – С. 13-18.
3. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.

4. Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія та практика: [навчальний посібник] / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 424 с.
5. Олійник О. Туризм в Україні має перспективи / О. Олійник // Урядовий кур'єр. – 1997. – 25 лютого.
6. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: [навчальний посібник]; за ред. Агафонової Л.Г. – К. : Знання України, 2006. – 352 с.
7. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: [навчальний посібник] / Н.В. Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
8. Хлопак С.В. Управління туристичною галуззю: стан та перспективи / С.В. Хлопак // Регіональні перспективи, 2000. – № 2-3. – С. 346.
9. Чорненко Н. В. Організація туристичної індустрії: [навчальний посібник] / Н.В. Чорненко. – К. : Атіка, 2006. – 264 с.
10. Щепанський Є.В. Світовий досвід організації туристично-рекреаційної діяльності / Є.В. Щепанський // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – № 4. – Хмельницький, 2002. – С. 153-160.

Поступила в редакцію 01.12.2009 г.

Андрушків Б.Н. Перспективы и механизмы активизации развития туризма Тернопольщины (Методы программирования туристической деятельности как средство ее активизации) / Б.Н. Андрушків, И.И. Стойко, Л.Н. Мельник // Ученые записки ТНУ. Серия: Экономика и управление. – 2009. – Т. 22 (61), № 2. – С. 9-16.

В статье проанализировано современное состояние, проблемы и перспективы развития туристической отрасли региона. На примере Тернопольской области рассматривается организационно экономический механизм программной активизации туристической деятельности на инновационно логистических принципах.

Ключевые слова: туристическая индустрия, развитие, экономический механизм, активизация развития, программа, программирование, инновационно логистические принципы.

Andrushkiv B.N. Prospects and mechanisms of activation of development of tourism of Ternopol'schiny (Methods of programming of tourist activity as a mean of its activation) / B.N. Andrushkiv, I.I. Stoyko, I.N. Mel'nik // Uchenye zapiski TNU. Series: Economy and management. – 2009. – Vol. 22 (61), # 2. – P. 9-16.

The modern state, problems and prospects of development of tourist industry of region, is analysed in the article. On the example of the Ternopol'skoy area the economic mechanism of programmatic activation of tourist activity is examined organizationally on innovative logistic principles.

Key words: tourist industry, development, economic mechanism, activation of development, program, programming, innovative logistic principles.